

شهر مولد

ایده‌های نو برای حل سه‌ابرچالش

علی باقری

کارشناس مدیریت شهری

در بین نیازهای اساسی بشر تامین غذا و مسکن از جمله نیازهای اولیه بوده و در این بین، موضوع امنیت در تامین غذای سالم و مغذی، به عنوان یکی از مهم‌ترین و بیم‌انگیزترین چالش‌های توسعه جهانی مطرح شده است. اگرچه دغدغه‌های محدودیت قابلیت‌ها و تکنولوژی‌های بشر برای تغذیه چنین جمعیت‌هایی از گذشته وجود داشت و انقلاب سبز منجر به افزایش بهره‌وری و دوبرابر شدن تولید غذا بین ۱۹۵۰ و ۲۰۱۰ گردید لیکن امروز برای اولین بار بعد از انقلاب سبز، نرخ رشد محصولات جهانی پایین‌تر از نرخ رشد جمعیت شده است. همچنین رشد شتابان شهرنشینی و سبک زندگی وابسته به آن به عنوان بزرگ‌ترین عامل مؤثر در تغییر ترکیب تقاضای غذا، همچنین تغییر الگوهای محرک تقاضا بواسطه افزایش درآمد و فشار روبه رشد «سوخت زیستی» به افزایش شدید شتاب بیشتری بخشیده است.

چالش اول، امنیت غذایی

ایران نیز از این قاعده مستثنا نبوده و با وجود چالش‌هایی همچون مهاجرت‌های گسترده روستا-شهری، رشد شتابان جمعیت شهری و نابودی دشت‌های حاصلخیز، اقتصاد نفتی، وسعت عظیم مناطق بیابانی و کویری کم‌آبی شدید، آسیب‌پذیری در برابر تغییرات اقلیمی اتکا شدید بر واردات مواد غذایی ضایعات بالای تولیدات کشاورزی، ناسالم بودن مواد غذایی، شیوع بیماری‌های مزمن ناشی از تغذیه و سبک زندگی ناسالم، پایین بودن راندمان تولید و بهره‌وری نهاده‌ها و در نهایت قرار گرفتن بخش اعظمی از جمعیت ایرانیان در وضعیت ناامن غذایی را بیش از پیش مورد عنایت و توجه خویش قرار می‌دهد. علی‌رغم این حقیقت که عملاً هر کشوری متکی بر منبع غذایی امن و پایدار برای سلامت پاینده و بقاء شهروندانش است، در طی سال‌های اخیر نیز افزایش تحریم‌ها، کاهش صادرات نفت و کاهش ارزش ریال و به‌تبع آن نرخ تورم بالا و کاهش قدرت خرید مردم و نگرانی در مورد امنیت غذایی در ایران را تشدید نموده است؛ مساله‌ای که امروز جهان نیز با عنوان نظم امنیت غذایی نیز با آن روبرو است.

چالش دوم، پراکنش نامتوازن جمعیت

پراکنش نامتوازن جمعیت در سطح کشور و نظام سکونتگاهی نامتعادل و کم توجهی به اقتصاد آبی یا اقتصاد دریا-محور است. به بیانی، با وجود اینکه امروزه تقریباً ۴ میلیارد نفر (تقریباً نیمی از جمعیت جهان) در ۲۰۰ کیلومتری خط ساحلی زندگی می‌کنند و تا سال ۲۰۲۵، این رقم احتمالاً دو برابر خواهد شد ولیکن در کشور ما این مناطق اغلب خالی

ایده شهرهای مولد

در این شرایط، ایجاد شهرهای جدید ایرانی-اسلامی تمدن آفرین و مولد در عرصه کشاورزی-غذایی با الگویی بومی و بر اساس تکنولوژی‌های نو که بتواند مسأله زیست و فعالیت را در فضای شهری ایرانی-اسلامی و هویت‌دار، تأمین کند، می‌تواند بسیار کمک‌کننده باشد. احداث چنین شهرها یا شهرک‌هایی در مناطق ساحلی، با معماری و طراحی ایرانی و اسلامی و بر اساس کشاورزی هوشمند و دانش بنیان می‌تواند از یکسو به تعادل بخشی نظام سکونتگاهی کشور منجر گردد و از سوی دیگر با افزایش کارایی و بهره‌وری کشاورزی در خانه‌های مولد ساکنان خود نقشی چشمگیر در امنیت غذایی کشور ایفا کند. علاوه بر این، طراحی این شهرها بر اساس الگوی ایرانی-اسلامی و اصول بنیادین اقتصاد فضا، می‌تواند مکمل گری و سینرژی و رقابت‌پذیری در شهر را افزایش دهد و آن‌ها را به نماد تمدن ایرانی-اسلامی تبدیل سازد و حرکتی اثربخش در تحقق گام دوم انقلاب باشد.

در کلامی خلاصه شهر مولد، شهری اصیل (احیاگر دستاوردهای تمدنی گذشته و فرهنگ و هویت ایرانی-اسلامی)، زاینه (کارآفرین، تولیدی، کارآمد، بهره‌زا و ارزش آفرین) و به‌روز (بر اساس آخرین فناوری‌های روز) و منجر شونده به رشد و توسعه اقتصادی پیشرونده و مقاومتی ساکنان، منطقه و کشور است. علاوه بر این، این شهر، آفریننده و احیاگر فرهنگ ایرانی-اسلامی، خالق اجتماعات پویا و سرزنده و حافظ کارکردهای طبیعی سیستم‌های اکولوژیکی پشتیبان حیات است. حکمروایی مطلوب، خوداتکایی و خودبستگی نیز از ویژگی‌های اصیل این شهر چه از نظر کارکردی و چه از نظری تاب‌آوری است.

امروز ما با هزینه‌های هنگفتی که به طورسالیانه در بخش محرومیت‌زدایی با هدف پیشرفت و آبادانی روستاها و مناطق محروم صورت می‌گیرد که‌ماکان شاهد مهاجرت از روستاها به حاشیه شهرها و ضعیف شدن توان تولیدی و سفره معیشت خانواده‌های روستایی هستیم. هم اکنون بسیاری از خانه‌های ساخته شده در جنوب کرمان، شرق هرمزگان و... توسط برخی نهادهای حاکمیتی مورد استقبال مردم قرار نگرفته و خالی از سکنه است. همچنین با رشد مصرف‌گرایی فرهنگ تولید تضعیف و معیشت روستاییان ناپایدار شده و فعالیت‌های اجتماعی فرهنگی نیز به علت وضعیت اقتصادی بی اثر گردیده است. ما برای برون رفت از بحران‌های پیش رو نیازمند یک طرح

در طرح

شکل‌گیری

خانه‌های مولد

یا به تعبیر

کامل‌تر ساخت

«مسکن

معیشت

محور مولد

خوداتکا» قید

معیشت‌محور

از آن جهت

اهمیت دارد که

این طرح در پی

ایجاد استقلال

اقتصادی و

درآمد پایدار

برای هر

خانواده است

تحول اساسی در نظام سکونتگاهی و اقتصادی در کشور هستیم که به تعبیر رهبر انقلاب مقصود از این تحول ایجاد یک حرکت جهشی و فعالی است در همه‌ی بخشهای اداری و بخشهای حکمرانی کشور؛ همچنین در بخشهایی از سبک زندگی عمومی و... و بطور خلاصه حفظ و تقویت اصول و خطوط اساسی انقلاب و نوآوری در شیوه‌ها و روشها و کارکردها. این نگاه تحولی به ساخت و توسعه شهرهای مولد نیازمند مبانی ایرانی-اسلامی و رویکردهای همه‌جانبه و پایدار است. تمدن‌سازی، خودکفایی فرد و جامعه، عدالت محوری، دانش بنیان بودن، خانواده محوری، تعالی بخشی، آمیذآفرین، مردمی با مشارکت اجتماعی بی‌الا و... از جمله رویکردهای مورد نظر در شهرهای مولد است.

قید اصلی: معیشت‌محوری

در طرح شکل‌گیری خانه‌های مولد یا به تعبیر کامل‌تر ساخت «مسکن معیشت‌محور مولد خوداتکا» قید معیشت‌محور از آن جهت اهمیت دارد که این طرح در پی ایجاد استقلال اقتصادی و درآمد پایدار برای هر خانواده است. قید مولد نشانگر آن است که در این طرح درآمدهای سوداگرانه و غیرمولد مذموم بوده و در آن میسر نباشد. در گام بعدی ایده

ایجاد سکونتگاه‌های جدیدی تحت عنوان «محله‌های مولد خوداتکا» در مقیاس کل ایران مطرح می‌شود که نیازمند عبور از مرحله ساخت و رفع اشکالات آن برای پی‌ریزی اجرای چنین طرحی است.

نمونه‌های جهانی شهر مولد

در مطالعات بین‌المللی نیز برای حل این بحران پیشنهادات بسیاری توسط اندیشمندان تدوین و بعضاً مدل‌هایی اجرا شده است به طور مثال برای رفع ازدحام در مراکز بزرگ شهری (بریتانیا)، توسعه مناطق مرزی (اتحاد جماهیر شوروی)، بهره‌برداری از منابع متمرکز (ونزوئلا)، دفاع از سرزمین‌های تصرف شده (رژیم صهیونیستی)، تأمین ویتزینی برای نوآوری‌های تکنولوژیکی (ایالات متحده)، برای نماد یک جهتیگری

سیاسی یا اقتصادی جدید (ترکیه)، جذب و فرهنگ‌سازی مهاجران (استرالیا) و... اما مهم‌تدوین یک الگوی بومی مبتنی بر واقعیت‌های زیست‌بوم محلی، منطقه‌ای و ملی یک کشور است که باید برای آن طراحی مفهومی-عملیاتی جدی داشت و زیرساخت‌های شکل‌گیری زندگی مبتنی بر فراه و تعالی شهروندان را در یک زنجیره ارزش کامل تعریف و آن را اجتماعی کرد؛ و این مساله نیازمند عزم راسخ مسئولین سطوح مختلف در کشور است که با نگاه تحول‌سازی زنجیره تامین مسکن در کشور و دیگر بخش‌های مرتبط با آن است.

«مسکن معیشت‌محور مولد خوداتکا» در روابط تولید و الگوی تولید تحول اساسی ایجاد خواهد کرد به گونه‌ای که در درجه اول زمینه را برای تحول در تولید محصولات کشاورزی و دامی و در ادامه تحول در تولید صنعتی و فناوریانه را به دنبال خواهد داشت. در ادامه از این طریق، تحولاتی در زمینه مالکیت زمین و مسکن، سبک زندگی، ساختارهای اجتماعی و حتی نوع حضور حاکمیت در ساخت اجتماعی رخ خواهد داد که گامی کلیدی در نیل به سوی تمدن نوین اسلامی طی خواهد شد. می‌توان جهت قرابت ذهنی این طرح محله‌های داچا در روسیه را مثال زد. در حالی که داچا‌ها فقط ۳ درصد مساحت خاک روسیه را تصرف کرده‌اند ۴۵ درصد گندم روسیه که یک محصول استراتژیک است در خانه‌های همین محله‌ها تولید واز طریق حمایت‌های دولت مرکزی به بازار مصرف می‌رسد. وقوع الگوی جدیدی از تولید صنعتی و دانش بنیان نیز با زنجیره‌شدن واحدهای تولیدی و خدماتی در مقیاس خانگی و کوچک نیز قابل تصور می‌باشد و لزوماً همه نباید صرفاً از محل کشاورزی و دامپروری امرار معاش کنند.

برش

همه این طرح یا توجه به ظرفیت‌های ملی در مناطق مختلف کشور به خصوص در مناطق آبی و مبتنی بر اقتصاد دریاپایه و یا دیگر نقاطی که خاک حاصلخیز بسیاری دارند قابل اجراست و مصداق بارز تحول ارزش آفرین برای تحقق اقتصاد پایدار مردمی (اقتصاد مقاومتی)، تأمین امنیت غذایی، اشتغال پایدار روستایی، حکایت از صنعت کشاورزی و تولید ملی و رفع مشکل معیشت و مسکن و در پی آن بالا آمدن اعتماد اجتماعی می‌باشد. البته چنین طرح‌هایی نیازمند نگاه تحولی مدیران، و طرح‌های مطالعاتی دقیق در مناطق کشور بر اساس زیست‌بوم محلی و منطقه‌ای که باید دید با فرایند اجتماعی‌سازی و تشریح دقیق مطالبه عمومی را با خود به همراه خواهد داشت یا خیر.